

МАКРОЭКОНОМИКА

Мультипликатор. Жиынтық
шығындар мен жиынтық сұраныс
арасындағы байланыс

- Шығындар көбейткіштерін түсіндіру. Автономды шығындар
- Жиынтық шығындар мен жиынтық сұраныс арасындағы өзара байланысты түсіндіру

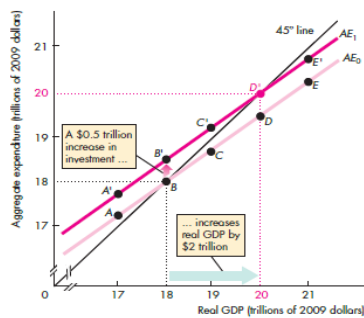
Біз алдында өткен бағалардың тұрақты деңгейі кезінде нақты ЖІӨ-нің тепе-тең шығындармен анықталатынын білдік. Және Біз қордағы жоспарланбаған өзгерістер ретінде көрдік, олар тепе-тең шығындарға конвергенция әкеледі. Енді біз тепе-тең шығындардағы өзгерістерді зерттейміз және мультипликатор деп аталатын Экономикалық күшейткішті табамыз.

Инвестициялар мен экспорт көптеген себептер бойынша өзгеруі мүмкін. Нақты пайыздық мөлшерлеменің төмендеуі фирмалар жоспарланған инвестицияларды арттыруға түрткі болуы мүмкін. 1990 жылдары мультимедиялық компьютерлердің таралуымен болған инновациялар толқыны күтілетін болашақ пайданы арттырып, фирмаларды жоспарланған инвестициялардың ұлғаюына әкелуі мүмкін. Батыс Еуропа мен Жапониядағы экономикалық бум американдық өндірістің тауарлары мен қызметтеріне-Америка экспортына олардың шығындарының едәуір артуына алып келуі мүмкін. Мұның бәрі автономды шығындарды арттыру мысалдары.

Автономды шығындар ұлғайған кезде жиынтық шығындар, сондай-ақ тепе-тең шығындар мен нақты ЖІӨ ұлғаяды. Бірақ нақты ЖІӨ өсуі автономды шығындардың өзгеруіне қарағанда көп. Мультипликатор-тепе-тең шығындар мен нақты ЖІӨ-нің өзгеруін анықтау үшін автономды шығындардың өзгеруі көбейетін немесе көбейтілетін сома.

Мультипликатордың негізгі идеясын алу үшін біз табыс салығы жоқ және импорт жоқ экономиканың үлгісімен жұмыс істейтін боламыз. Сондықтан алдымен бұл факторлар жоқ деп болжаймыз. Содан кейін, сіз негізгі идеяны түсінгенде, біз осы факторларды ойынға қайтарамыз және олардың мультипликатор үшін қандай маңызы бар екенін көреміз.

Инвестиция өсуде деп болжайық. Кәсіпорындардың қосымша шығындары жиынтық шығындар мен нақты ЖІӨ-нің ұлғаюын білдіреді. Нақты ЖІӨ-нің ұлғаюы қолда бар табысты, пайдаға салынатын салықсыз нақты ЖІӨ-ді ұлғайтады және қолда бар табыс сол сомаға ұлғаяды. Қолда бар табыстың ұлғаюы тұтыну шығындарының ұлғаюына әкеледі. Ал өсіп келе жатқан тұтыну шығындары жиынтық шығындарды одан әрі арттырады. Нақты ЖІӨ және қолда бар табыс өсуде, тұтыну шығындары да өсуде. Инвестициялардың бастапқы ұлғаюы жиынтық шығындардың одан әрі ұлғаюына әкеледі, өйткені ол тұтыну шығындарының ұлғаюын тудырады. Автономды шығындардың ұлғаюы нәтижесінде жиынтық шығындардың ұлғаю ауқымы көбейткіші яғни мультипликаторы анықталады.

Aggregate planned expenditure		
Real GDP (Y)	Original (AE ₀)	New (AE ₁)
(trillions of 2009 dollars)		
17	A 17.25	A' 17.75
18	B 18.00	B' 18.50
19	C 18.75	C' 19.25
20	D 19.50	D' 20.00
21	E 20.25	E' 20.75

1-ші суретте жоспарланған шығындардың екі жиынтық кестесі келтіріледі. Бастапқыда, нақты ЖІӨ \$ 17 трлн құраған кезде, жоспарланған жиынтық шығындар \$ 17,25 трлн. Нақты ЖІӨ-нің 1 триллион долларға әрбір ұлғаюына жоспарланған жиынтық шығындар 0,75 триллион долларға ұлғаяды. Бұл жиынтық шығындар кестесі AE0 жиынтық шығындар қисығы түрінде суретте көрсетілген. Тепе-тең шығындар \$ 18 трлн. Сіз бұл тепе-теңдікті кестенің B жолында және суретте AE0 қисығы белгіленген B нүктесінде 45°

сызығын кесіп өтетінін көре аласыз.

Енді автономды шығындар 0,5 триллион долларға өседі деп болжайық. Тепе-теңдік шығындарымен не болады? Жауапты 1-ші суреттен көруге болады. Бұл дербес шығындардың ұлғаюы бастапқы жиынтық жоспарланған шығындарға қосылған кезде, жиынтық жоспарланған шығындар нақты ЖІӨ-нің әрбір деңгейінде 0,5 триллион АҚШ долларына ұлғайтылады. Жаңа жиынтық шығындар қисығы-АЕ1. Кестеде (d' жолы) бөлінген жаңа тепе-теңдік шығындар АЕ1 45° сызығын кесіп өтіп, \$20 трлн (D' нүктесі) құрайды. Бұл ретте нақты ЖІӨ, жоспарланған жиынтық шығындар нақты ЖІӨ-ге тең.

1 суретте көрсетілген автономды шығындарды 0,5 триллион долларға ұлғайту тепе-тең шығындарды 2 триллион долларға ұлғайтады. Яғни автономды шығындардың өзгеруі рок-әншінің электрондық жабдықтарына ұқсас, тепе-тең шығындардың күшейтілген өзгеруіне әкеледі. Бұл күшейтілген өзгеріс мультипликативті әсер болып табылады-тепе-теңдік шығындар автономды шығындардың ұлғаюынан да көп артады. Көбейткіш 1-ден артық.

Бастапқыда, автономды шығындар ұлғайған кезде, жиынтық жоспарланған шығындар нақты ЖІӨ-нен асып түседі. Нәтижесінде қорлар азаяды. Фирмалар өз қорларын мақсатты деңгейге дейін қалпына келтіру үшін өндірістің ұлғаюына жауап береді. Өндірістің өсуіне қарай нақты ЖІӨ де өседі. Нақты ЖІӨ-нің неғұрлым жоғары деңгейі кезінде индукцияланған шығындар ұлғаяды. Тепе-тең шығындар дербес шығындарды бастапқы ұлғайту және индукцияланған шығындарды ұлғайту сомасына ұлғаяды. Бұл мысалда тепе-теңдік шығындар \$ 0,5 трлн-ға автономды шығындар артқаннан кейін \$ 2 трлн-ға ұлғаяды, сондықтан индукцияланған шығындар \$ 1,5 трлн-ға ұлғаяды.

Біз автономды шығындарды арттыру салдарын талдаған болсақ та, бұл талдау автономды шығындарды азайтуға қолданылады. Егер бастапқыда жиынтық шығындардың қисығы АЕ1-ге тең болса, онда тепе-тең шығындар мен нақты ЖІӨ \$ 20 трлн. құрайды. Автономды шығындардың 0,5 триллион долларға төмендеуі жиынтық шығындардың қисығын 0,5 триллион долларға дейін АЕ0-ға дейін төмен жылжытады. Тепе-теңдік шығындары \$20 трлн-нан \$ 18 трлн-ға дейін азаяды. Тепе-тең шығындардың төмендеуі (\$2 трлн) автономды шығындардың төмендеуіне қарағанда (\$0,5 трлн) көп.

Біз тепе-тең шығындардың ұлғаюынан гөрі автономды шығындардың ұлғаюын көрдік. Бұл көбейткішті 1 артық жасайды. Бұл қалай? Неге тепе-тең шығындар ұлғаюдан гөрі автономды шығындар артады?

Көбейткіш 1-ден көп, себебі индукцияланған шығындар ұлғаюда-автономды шығындардың өсуі шығындардың одан әрі ұлғаюын туғызады. НАСА ғарыштық бағдарламасы жылына шамамен 19 миллиард доллар тұрады. Бұл шығындар нақты ЖІӨ - ге тікелей жылына 19 миллиард доллар қосады. Бірақ бұл тарихтың соңы емес.

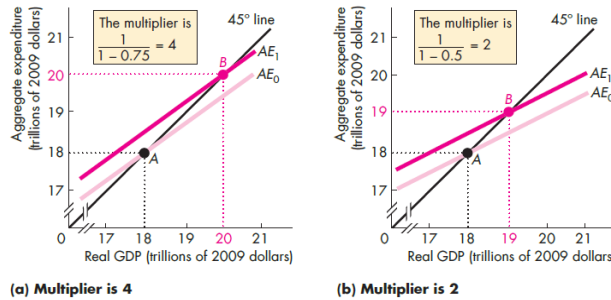
Енді, Астронавтар мен инженерлер табыстары көтерілді, және олар тауарлар мен қызметтерге қосымша табыс бөлігін жұмсайды. Нақты ЖІӨ енді бастапқы 19 миллиард долларға және 19 миллиард долларға табыстардың ұлғаюынан туындаған қосымша тұтыну шығындарына ұлғаяды. Автомобиль, теледидар, туристік круиздер және басқа да тауарлар мен қызметтерді өндірушілер қазір ұлғайған табысқа ие және олар өз кезегінде тұтыну тауарлары мен қызметтеріне өз табыстарының ұлғаюының бір бөлігін жұмсайды. Қосымша табыс қосымша табыс тудыратын қосымша шығындарды тудырады. Мультипликативті әсер қаншалықты үлкен?

Экономика рецессияда болады деп болжайық. Табыс перспективасы жақсы көрінеді және фирмалар инвестициялардың үлкен өсуін жоспарлап отыр. Әлемдік экономика да кеңею жағына қарай жылжуда. Енді сұрақ: кеңейту қаншалықты күшті болады? Бұл сұраққа жауап беру қиын, бірақ жауаптың маңызды компоненті-мультипликатор мөлшері.

Мультипликатор-ол генерациялайтын тепе-тең шығындардың өзгеруін анықтау үшін автономды шығындардың өзгеруін көбейтетін сома. Мультипликаторды есептеу үшін біз автономды шығындарды өзгеруін тепе-тең шығындардың өзгеруіне бөлеміз.

Мысал үшін 1-ші сурет бойынша мультипликаторды есептейік. Бастапқыда тепе-тең шығындар \$ 18 трлн болды. Сонда автономды шығындар 0,5 триллион долларға, ал тепе-теңдік-2 триллион долларға, яғни 20 триллион долларға дейін артады. Содан кейін мультипликатор тепе-теңдік шығындарды автономды шығындарға бөлген сомаға тең болады, яғни 2 триллион долларды 0,5 триллион долларға бөлгендегі нәтиже 4 саны мультипликатор болып табылады.

Мультипликатордың шамасы АЕ қисығының көлбеуіне байланысты.

2-ші суреттің (а) бөлігіндегі АЕ қисығы (b) бөлігіндегі АЕ қисығына қарағанда тік және (а) бөлігіндегі мультипликатор (b) бөлігіндегі мультипликатордан толығырақ. Неге екенін түсіну үшін, есеп шығарайық.

Жиынтық шығындар мен нақты ЖІӨ өзгереді, өйткені индукцияланған шығындар мен автономды шығындар өзгереді. Нақты ЖІӨ өзгеруі (ΔY) индукцияланған шығындардың өзгеруіне (ΔN) және автономды шығындардың өзгеруіне (ΔA) тең. Яғни,

$$\Delta Y = \Delta N + \Delta A.$$

Бірақ индукцияланған шығындардың өзгеруі нақты ЖІӨ-нің өзгеруімен және АЕ қисығының еңістігімен анықталады. Неге түсіну үшін АЕ қисығы ΔN «көтерілу» ΔY -ке бөлінгенге тең екенінен бастайық. Яғни, АЕ қисығының көлбеуі = $\Delta N / \Delta Y$.

Сонымен

$$\Delta N = \text{АЕ қисығының көлбеуі} * \Delta Y.$$

Енді осы формуланы бірінші теңдеуде ΔN -ді алмастыру үшін қолданыңыз

$$\Delta Y = \text{АЕ қисығының көлбеуі} * \Delta Y + \Delta A.$$

ΔY үшін шешу үшін, теңдеуді түрлендіруден бастаңыз

$$(1 - \text{АЕ қисығының көлбеуі}) * \Delta Y = \Delta A.$$

Енді ары қарай түрлендіру үшін теңдеуді қойыңыз

$$\Delta Y = \Delta A / (1 - \text{АЕ қисығының көлбеуі})$$

Ақырында, осы теңдеудің екі жағын ΔA -ға бөліңіз.

$$\text{Мультипликатор} = \Delta Y / \Delta A = 1 / (1 - \text{АЕ қисығының көлбеуі})$$

Егер 1-ші суреттегі мәндерді қолданаңыз. АЕ қисығының көлбеуі 0.75-ке, сондықтан

$$\text{Multiplier} = \frac{1}{1 - 0.75} = \frac{1}{0.25} = 4.$$

Пайда мен импорт салықтары жоқ жерде, АЕ қисығының көлбеуі тұтынуға шекті бейімділікке тең (MPC). Сонымен

$$\text{Multiplier} = \frac{1}{1 - MPC}$$

Бірақ $(1 - MPC)$ MPS-қа тең. Сонымен, тағы бір формула

$$\text{Multiplier} = \frac{1}{MPS}$$

1-ші сурет мәндерін тағы да қолдана отырып, біз

$$\text{Multiplier} = \frac{1}{0.25} = 4.$$

мәнін аламыз

Қорға шекті бейімділік (MPS) - бұл үлес—0 және 1 арасындағы сан—1-ден көп көбейткіш немесе мультипликатор.

Импорт пен табыс салығы мультипликатор мөлшеріне әсер етеді және оны кері жағдайға қарағанда азайтады.

Импорт мультипликаторды неге азайтатынын түсіну үшін, инвестициялар артқаннан кейін не болып жатқанын елестетейік. Инвестицияларды ұлғайту нақты ЖІӨ-ді ұлғайтады, бұл өз кезегінде тұтыну

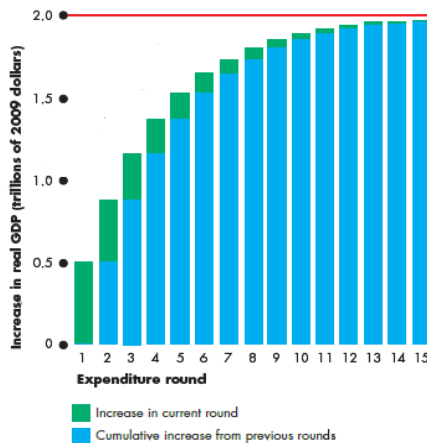
шығындарын ұлғайтады. Бірақ шығындар өсімінің бір бөлігі импорттық тауарлар мен қызметтерге тиесілі. Тек Америка өндірісінің тауарлары мен қызметтеріне арналған шығындар АҚШ-тың нақты ЖІӨ-ін арттырады. Импортқа шекті бейімділік неғұрлым көп болса, АҚШ-тың нақты ЖІӨ-нің өзгеруі соғұрлым аз.

Табыс салығы, сондай-ақ, мультипликатор жасайды. Тағы да, инвестиция артқаннан кейін не болып жатқанын елестетейік. Инвестициялардың ұлғаюы нақты ЖІӨ-ді арттырады. Табыс салығы бойынша төлемдер ұлғаюда, сондықтан қолда бар табыс нақты ЖІӨ-нің ұлғаюынан аз ұлғаюда, ал тұтыну шығындары салықтар өзгермесе, аз ұлғаюда. Табыс салығының мөлшерлемесі неғұрлым көп болса, нақты ЖІӨ-нің өзгеруі соғұрлым аз болады.

Мультипликатор импортқа шекті бейімділікпен және тұтынуға шекті бейімділікпен бірге табыс салығының мөлшерлемесімен айқындалады. Және олардың бірлескен әсері АЕ қисығының көлбеуін анықтайды.

Уақыт өте келе мультипликатор шамасы салық мөлшерлемелерінің өзгеруіне, тұтынуға шекті бейімділікке және импортқа шекті бейімділікке қарай өзгереді. Бұл ағымдағы өзгерістер мультипликаторды болжауды қиындатады. Бірақ олар автономды шығындардың бастапқы өзгеруі жиынтық шығындар мен нақты ЖІӨ-нің ұлғаюына әкеп соқтыратын іргелі фактіні өзгертпейді.

Мультипликативті әсер бір реттік оқиға емес. Бұл бірнеше айға созылатын процесс.

3-ші сурет көбейту процесін бейнелейді. Автономды шығындар \$ 0,5 трлн-ға артады, ал нақты ЖІӨ \$ 0,5 трлн-ға артады (1-ші раундта жасыл жолақ). Бұл нақты ЖІӨ-нің ұлғаюы 2-раундта индукцияланған шығындарды арттырады. 0,75-ке тең АЕ қисығының көлбеуі кезінде индукцияланған шығындар нақты ЖІӨ-нің ұлғаюымен салыстырғанда 0,75 есе ұлғаяды, сондықтан нақты ЖІӨ-нің 0,5 трлн долларға ұлғаюы шығындардың одан әрі 0,375 трлн долларға ұлғаюын индукциялайды. Бұл индукцияланған шығындардың өзгеруі (2-раундта жасыл жолақ) шығындардың алдыңғы ұлғаюына (2-раундта көк жолақ) қосылған кезде нақты ЖІӨ-ді \$0,875 трлн-ға ұлғайтады. Екінші раундта нақты ЖІӨ өсуі үшінші раундта индукцияланған шығындардың ұлғаюын туындатады. Процесс дәйекті раундтар арқылы қайталанатын. Нақты ЖІӨ-нің әрбір ұлғаюы алдыңғы өсімнен 0,75 есе артық және ақырында нақты ЖІӨ-ге \$2 трлн-ға ұлғаяды.

Экономикалық циклдің айналмалы сәттерінде экономика кеңеюден құлдырауға немесе құлдыраудан кеңеюге қарай жылжиды. Экономистер бұл бұрылыс сәттерін сейсмологтар жер сілкінісін түсінетін сияқты түсінеді. Сейсмологтар жер сілкінісін өндіретін күштер мен механизмдер туралы көп біледі, бірақ нақты болжай алмайды. Экономикалық циклдің өзгермелі сәттері инвестициялар мен экспорт сияқты автономды шығындардағы ауытқулар болып табылады. Сіз зерттеген Мультипликатор-бұл экономиканың жаңа бағытына серпін беретін механизм.

Біз тек баға деңгейі тіркелген кезде өте қысқа мерзімді перспективада орын алатын шығындарды түзетуді қарастырдық. Инвестициядағы және экспорттағы өзгерістер болып табылатын экономика салалары осы уақытша шеңберіне лимузиндегі сияқты амортизаторлармен тегістелмейді. Оның орнына, олар рок әншінің дауысы ретінде күшейді. Бірақ бұл нәтижелер баға деңгейі бекітілген кезде ғана пайда болады. Енді біз баға деңгейін өзгерту үшін жеткілікті ұзақ уақыт өткеннен кейін не болып жатқанын зерттейміз.

Фирмалар сату аясына бара алмайтын кезде және олардың қорлары мақсатты деңгейден төмен түсіп, олар өндірісті арттырады, бірақ кейбір сәтте олар бағаны көтереді. Ұқсас, фирмалар жағымсыз қорлардың

жинақталуын анықтаған кезде, олар өндірісті қысқартады, бірақ ақыр соңында бағаны төмендетеді. Біз әлі күнге дейін сату көлемінің өзгеруі кезінде фирмалардың өндіріс деңгейінің өзгеруінің макроэкономикалық салдарларын зерделедік, бірақ біз бағалардың өзгеруінің әсерін қарастырмағанбыз. Жеке фирмалар өз бағасын өзгерткен кезде экономикадағы баға деңгейі де өзгереді.

Нақты ЖІӨ мен баға деңгейін бір мезгілде анықтау үшін біз AS-AD моделін пайдаланамыз. Бірақ жиынтық сұраныстың қалай өзгергенін түсіну үшін біз AS-AD моделі мен пайдаланылған жиынтық шығындардың моделі арасында байланыс орнату қажет. Бұл екі модельдің арасындағы өзара байланысты түсінудің кілті жиынтық шығындар мен жиынтық сұраныс арасындағы айырмашылық және жиынтық шығындар қисығы мен жиынтық сұраныс қисығы арасындағы тиісті айырмашылық болып табылады.

Жиынтық шығындардың қисығы жоспарланған жиынтық шығындар мен нақты ЖІӨ арасындағы арақатынасты білдіреді, бұл ретте жоспарланған жиынтық шығындарға әсер ететін барлық қалған факторлар өзгеріссіз қалады. Жиынтық сұраныстың қисығы тұтынылатын тауарлар мен қызметтердің жиынтық көлемі мен бағалар деңгейі арасындағы арақатынасты білдіреді, бұл ретте жиынтық сұранысқа әсер ететін барлық қалған факторлар өзгеріссіз қалады. Осы екі қарым-қатынас арасындағы байланыстарды зерттейік.

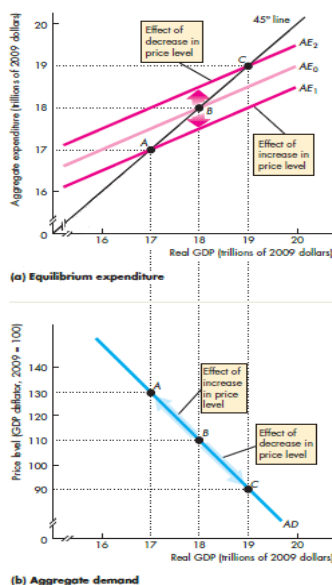
Бағалар деңгейі өзгерген кезде жоспарланған шығындардың жиынтығы және нақты ЖІӨ шамасы өзгереді. Жиынтық сұраныстың қисығы төмен. Не үшін? екі негізгі:

1. Байлықтың әсері
2. Алмастыру әсері себептері бар.

Басқа заттар бірдей өзгерсе, баға деңгейі неғұрлым жоғары болса, байлықтың сатып алу қабілеті неғұрлым төмен болады. Мысалы, банкіңізде 100 доллар болса, баға деңгейі 105 доллар болады. Баға деңгейі 125-ге дейін көтерілсе, 100 долларыңызға аз тауарлар мен қызметтерді сатып аласыз. Аз байлықпен сіз аздап үнемдеуге тырысасыз. Баға деңгейі неғұрлым жоғары болса, басқа да заттар бірдей болып қалса, жоспарланған шығындардың жиынтығы төмен.

Осы күтілетін болашақ баға деңгейі үшін бағалар деңгейінің артуы бүгінгі күні ағымдағы тауарлар мен қызметтерді болашақ тауарлар мен қызметтермен салыстырғанда неғұрлым қымбат етеді және сатып алудағы кідіріске—уақытаралық ауыстыруға алып келеді. АҚШ-та баға деңгейінің артуы, басқа факторлар тең болған жағдайларда, Америка өндірісінің тауарлары мен қызметтерін шетелдік өндірістің тауарлары мен қызметтерімен салыстырғанда анағұрлым қымбат етеді. Нәтижесінде американдық импорт ұлғайып, ал американдық экспорт азаюда-халықаралық алмастыру орын алуда.

Баға деңгейі жоғарылаған кезде, осы әсерлердің әрқайсысы нақты ЖІӨ-нің әрбір деңгейінде жоспарланған жиынтық шығындарды азайтады. Нәтижесінде баға деңгейінің жоғарылауы кезінде жиынтық шығындардың қисығы төменге ығысады. Баға деңгейінің төмендеуі кері әсерге ие. Баға деңгейі төмендегенде, жиынтық шығындардың қисығы жоғары жылжиды.

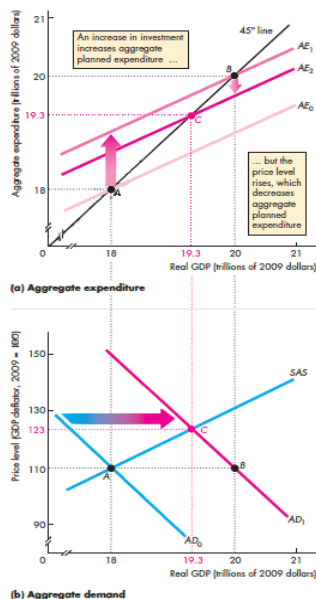
4-ші суреттің (а) бөлігінде АЕ қисығының жылжуы көрсетілген. Баға деңгейі 110 тең болғанда, жиынтық шығындардың қисығы АЕ₀ тең, ол В нүктеде 45° сызығын қиып өтеді. Егер баға деңгейі 130-ға дейін жоғарыласа, жиынтық шығындардың қисығы АЕ₁ дейін төмен жылжиды, ол А нүктесінде 45° сызығын кесіп өтеді. Егер баға деңгейі 90 АҚШ долл -ға дейін түссе, жиынтық шығындардың қисығы АЕ₂-ге дейін жылжиды, ол 45° С нүктесінде қиылысады.

Баға деңгейі өзгергенде, басқа факторлар өзгеріссіз жағдайда, жиынтық шығындардың қисығы ығысады және тепе-теңдік шығындар өзгереді. Бірақ баға деңгейі өзгергенде және басқа да факторлар тұрақты болғанда, жиынтық сұраныс қисығы бойынша қозғалыс жүреді.

4-ші суреттің (b) бөлігінде жиынтық сұраныс қисығының бойымен қозғалыстар көрсетілген. Баға деңгейі 110 кезінде талап етілген тауарлар мен қызметтердің жиынтық көлемі AD қисығындағы \$18 трлн—яғни В нүктесі. Егер баға деңгейі 90-ға дейін түссе, талап етілетін тауарлар мен қызметтердің жалпы көлемі \$19 трлн-ға дейін ұлғаяды және С нүктесінде жиынтық сұраныс қисығының бойымен қозғалыс болады.

Жиынтық сұраныс қисығының әрбір нүктесі тепе-тең шығындар нүктесіне сәйкес келеді. 4-ші суреттің (a) бөлігіндегі А, В және С тепе-тең Шығын нүктелері (b) бөлігіндегі жиынтық сұраныс қисығының А, В және С нүктелеріне сәйкес келеді.

Өткен дәрістерде біз жиынтық сұраныс пен қысқа мерзімді жиынтық ұсыныс нақты ЖІӨ мен баға деңгейінің тепе-теңдігін анықтайтынын білдік. Енді біз жиынтық сұранысты неғұрлым қуатты микроскоп астына орналастырдық және инвестициялардың өзгеруі (немесе кез келген автономды шығындар компоненті) жиынтық сұранысты өзгертуді және жиынтық сұраныстың қисығын жылжитатынын қарастырамыз. Жылжу шамасы көбейткішке байланысты. Бірақ автономды шығындардың өзгеруі сайып келгенде нақты ЖІӨ-нің өзгеруіне, баға деңгейінің өзгеруіне немесе олардың үйлесіміне алып келе ме, жиынтық ұсынысқа байланысты болады. Қарастыру үшін екі уақыт аралығы бар: қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді. Алдымен біз қысқа мерзімді перспективада не болатынын көреміз.

5-ші сурет экономиканы сипаттайды. Бастапқыда (a) бөлігінде жиынтық шығындардың қисығы АЕ₀ тең, ал тепе—тең шығындар - \$18 трлн.- А нүктесі (b) бөлігінде, жиынтық сұраныс AD₀-ге тең, ал жиынтық ұсыныстың қысқа мерзімді қисығы-SAS. Тепе-теңдік жиынтық сұраныс пен қысқа мерзімді жиынтық ұсыныстың қисықтары қиылысатын (b) бөлігінің А нүктесінде орналасқан. Баға деңгейі-110, ал нақты ЖІӨ-18 триллион доллар.

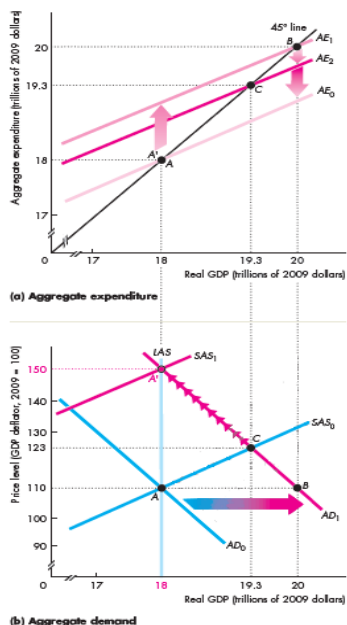
Енді инвестиция 1 триллион долларға өседі деп болжайық. Бағаның белгіленген деңгейінде 110 жиынтық шығындардың қисығы АЕ₁ - ге жоғары жылжытылады. Тепе—тең шығындар 20 триллион долларға дейін ұлғаяды-(a)бөліктегі (В) тармақтағы жиынтық сұраныстың қисығы оңға қарай 2 трлн. Жиынтық сұраныстың қисығы қаншалықты ығысады, белгіленген баға деңгейінде мультипликатормен анықталады.

Бірақ жиынтық сұраныстың осы жаңа қисығымен баға деңгейі өзгеріссіз қалады. Баға деңгейі

жоғарылайды және нәтижесінде жиынтық шығындардың қисығы төменге жылжиды. Қысқа мерзімді тепе-теңдік жиынтық шығындардың қисығы AE_2 -ге төмен жылжыған кезде пайда болады, ал AD_1 жиынтық сұраныстың жаңа қисығы (a) бөлікте де, (b) бөлікте де жиынтық ұсыныстың қысқа мерзімді қисығын C нүктесінде қиып өтеді. Нақты ЖІӨ \$ 19,3 трлн, ал баға деңгейі-123.

Баға деңгейінің әсерін есепке алу кезінде инвестициялардың ұлғаюы бұрынғысынша нақты ЖІӨ-ге мультипликативтік әсер етеді, бірақ егер баға деңгейі тіркелген болса, мультипликатордан аз. Жиынтық ұсыныстың қысқа мерзімді қисық қисығы неғұрлым тік болса, баға деңгейінің өсуі неғұрлым көп болса және нақты ЖІӨ-ге мультипликативтік әсері соғұрлым аз болады.

6-шы суретте жиынтық сұраныстың ұлғаюының ұзақ мерзімді әсері көрсетілген. Ұзақ мерзімді перспективада нақты ЖІӨ әлеуетті ЖІӨ-ге және толық жұмыспен қамтуға тең. Әлеуетті ЖІӨ \$ 18 трлн, ал жиынтық ұсыныстың ұзақ мерзімді қисығы-LAS. Бастапқыда экономика (a) және (b) бөліктерінің A нүктесінде орналасқан.

6-шы суретте көрсетілген Инвестициялар \$ 1 трлн-ға ұлғаюда. жиынтық шығындардың қисығы AE_1 -ге, ал жиынтық сұраныстың қисығы AD_1 -ге ауыстырылады. Баға деңгейінің өзгеруінсіз Экономика B нүктесіне ауысады, ал нақты ЖІӨ 20 триллион долларға дейін артады. Бірақ қысқа мерзімді перспективада баға деңгейі 123-ке дейін өседі, ал нақты ЖІӨ бар-жоғы 19,3 трлн. Жоғары баға деңгейінде AE қисығы AE_1 -дан AE_2 -ге ығысады. Қазіргі уақытта экономика (a) бөлігінде де, сондай-ақ (b) бөлігінде де қысқа мерзімді тепе-теңдікте тұр.

Нақты ЖІӨ қазір әлеуетті ЖІӨ-нен асады. Жұмыс күші толық жұмыспен қамтылған және ұзақ мерзімді перспективада жұмыс күшінің жетіспеуі ақшалай жалақы деңгейін арттырады. Ақша еңбекақысының жоғары деңгейі фирмалардың шығындарын арттырады, бұл қысқа мерзімді жиынтық ұсынысты азайтады және SAS қисығын SAS_1 -ге солға жылжытады. Баға деңгейі 123-тен жоғары, ал нақты ЖІӨ төмендеуде. AD_1 бойымен қозғалады және A' қисығы AE_2 -ден AE_0 -ге төмен жылжиды. Ақша еңбекақысының деңгейі мен баға деңгейі сол пайызға артқан кезде нақты ЖІӨ әлеуетті ЖІӨ-ге қайта тең және экономика A' нүктесінде орналасқан. Ұзақ мерзімді перспективада мультипликатор нөлге тең.